

*Долінська Л.В., к. п. н., доц.
Бриль О.О., магістр*

ЕМОЦІЙНІ КОЕФІЦІЄНТИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ: З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ДИДЖИТАЛ ТЕХНОЛОГІЇ

В Україні актуальність досліджень емоційного поля освітнього середовища пов'язана, зокрема, з тими викликами з яким зіткнулася наша держава – це наслідки всесвітньої пандемії, що була спричинена захворюванням на COVID-19, а також широкомасштабним вторгненням російської федерації в Україну. Існуюча, на сьогодні, мінливість ситуації, впливає і на емоційний стан усіх учасників освітнього процесу (учнів, студентів, викладачів, батьків). Такий факт необхідно обов'язково враховувати з огляду вирішення нагальних завдань розбудови української державності, духовного відродження нації, відновлення освітнього середовища України. Стрімка руйнація освітнього середовища в країні під час воєнних дій, дефіцит наявності дієвих освітніх форм ефективної передачі нового знання здобувачам освіти, потребує більш глибокого обґрунтування засад, що спрямовані на корегування існуючих деформацій емоційного поля. У цьому контексті надзвичайно актуальним є, власне, виокремлення задач і проведення досліджень, що мають бути спрямовані на розв'язання широкого спектру проблем відновлення освітнього середовища, як сьогодні, так і у повоєнні часи.

Ці та інші близькі проблеми стали мотивуючим чинником, зумовили вибір теми, мети і постановку конкретних завдань дослідження – вивчення емоційного поля учасників освітнього процесу в умовах викликів сьогодення: на прикладі закладу фахової передвищої освіти (відокремленого структурного підрозділу «Одеський фаховий коледж комп'ютерних технологій Одеського державного екологічного університету» - далі ВСП «ОФККТ ОДЕКУ», або коледж)

Мета дослідження полягала у тому, щоб виокремити емоційні фактори, що впливають на освітнє середовище української системи освіти сьогодні, які визначально впливатимуть на зміну ціннісних орієнтацій учнів та студентів, і за допомогою яких є можливим змінити на краще емоційне поле учасників освітнього процесу у майбутньому.

Відповідно до поставленої мети, в роботі вирішувалися наступні **задачі**: а) визначити емоційні коефіцієнти учасників освітнього процесу у середовищі коледжу в умовах викликів сьогодення; б) проаналізувати основні емоційні фактори, що впливають на формування емоційного поля освітнього середовища у ЗФПО.

Об'єктом дослідження є динаміка емоційного поля освітнього середовища коледжу.

Предмет дослідження є емоційні коефіцієнти учасників освітнього процесу коледжу.

Говорячи про ступінь розробленості означеної теми дослідження слід підкреслити, що у науковій та науково-методичній літературі виокремлюють декілька основних напрямів, у межах яких розглядаються різноманітні підходи, аспекти і трактування проблематики. Два найбільш перспективних підходи оцінки «емоційного розуму» (далі – ER) були запропоновані (незалежно один від одного) Полом Екманом та Сеймуром Епштейном [1,2]. Розвиток цього напрямку, з середини 90-х років ХХ століття, проводився Даніелем Гоулманом [3], який запропонував наукову модель ER [3]. Вона чітко пояснює багато фактів з того, що ми робимо, що відбувається під впливом наших почуттів.

Нова соціокультурна реальність визначається сьогодні: 1) суттєвими змінами у субординації системи цінностей, що обумовлює формування нового типу стосунків між суб'єктами суспільства, потребою виникнення і формування нової світоглядної орієнтації особистості; 2) новими явищами в культурі, що відкривають широкі можливості щодо оптимізації процесу реалізації прихованого потенціалу людини; 3) суттєвим розширенням життєвих потреб особистості, а отже, розвиток, формування і вдосконалення її природних здібностей; 4) розширенням діалогу між основними культурними течіями у сучасному освітньому середовищі [4]. Усе це вимагає нового рівня переосмислення впливу базових емоцій (*гнів, смуток, страх, насолода, любов, здивування, зневага, сором*) на рефлексію людини взагалі, а учня, студента, зокрема. Тому надзвичайно особливого значення набуває питання про визначення емоційного поля будь-якого середовища, взагалі, і освітнього, особливо. З іншого боку, методологічні засади такої галузі дослідження як психологія освіти, є основою для здійснення комплексного підходу до вирішення проблем сучасної освіти, у першу чергу до виконання завдань її гуманізації [5].

Сьогодні, завдяки сучасним психоаналітичним та цифровим технологіям, чітко доведено, що ER людини набагато швидше (за раціональне мислення) починає діяти, не зупиняючись ані на секунду. Така швидкість заважає трохи повільному аналітичному мисленню (*ratio*) щодо прийняття рішення. У процесі еволюції людини, така швидкість дії була пов'язана, скоріш за все, для вирішення найголовнішого питання: проблеми вижити. Дії, що продиктовані ER, виокремлюються високим рівнем впевненості – це побічний ефект добре злагодженого механізму оцінки ситуації. Власне дії, що відбулися через «включення» ER, призводять до повного не усвідомлення («нерозуміння») раціональним мисленням. Емоції мобілізують нас на реагування без зайвих витрат часу на осмислення (обґрунтування). Міміка, ледь помітні зміни на обличчі, протягом мікросекунд (навіть – наносекунд) впливають на

фізіологічні зміни людини, що є типовими для тієї чи іншої емоції (за Полем Екманом). Повний спектр емоцій триває усього лише секунди, а не хвилини, години, або дні. Почуття, що довго не полишають нас, - це, як правило, настрій, що визначає «афективний тон», але за меншим рахунком формує наше сприйняття і поведінку, аніж «напруга» емоцій.

Емоційну культуру людини більшість науковців-психологів пов'язують з поняттям емоційного інтелекту [1-3]. Емоційний інтелект безпосередньо впливає на становлення багатьох психологічних якостей людини. Зокрема, на розвиток її лідерських та управлінських навичок, здатність входження у колектив, формування самооцінки тощо [3].

У процесі проведення чинного дослідження нами виокремлено такі складові емоційного інтелекту, як: *самосвідомість, самоконтроль, соціальну чуйність (емпатія), управління міжособистісними відносинами* та деякі інші [1-3, 4, 6].

Самосвідомість - це здатність людини до аналізу власних емоцій і їх адекватній оцінці. Розвинуте самосвідомість допомагає управляти своїми емоціями, більш того - самоусвідомлено управляти. Для самоврядування своєю кар'єрою - це одна з найнеобхідніших навичок. Уміння зрозуміти свої слабкі та сильні сторони і вчасно їх використовувати є однією з найбільш важливих властивостей будь зрілої особистості і невід'ємним фактором для успішної само презентації [6]. До основних навичок самосвідомості Д. Гоулман відносить: емоційну самосвідомість, точність самооцінки своїх сильних і слабких сторін, впевненість у собі і адекватність оцінки своїх власних можливостей [3,4].

Самоконтроль - вміння не лише розпізнавати, але й вчасно приборкати свої емоції. До основних навичок належать: адаптивність до швидко мінливих умов середовища, воля до перемоги, контроль позитивних і негативних емоційних імпульсів, вміння не упустити шанс і готовність до активних дій, оптимізм - уміння позитивно дивитися на речі.

Самосвідомість і *самоконтроль* - це особистісні навички. Рівень їх розвитку вказують на те, наскільки ми здатні керувати собою. Якщо людину при співбесіді «заливають» емоції і не дають їй вимовити ані слова, то її презентація свідомо приречена на провал.

Соціальні навички визначають розвиток здібностей до управління відносинами з людьми.

Соціальна чуйність – це здатність до розуміння людей і подій, вміння чути, слухати і попереджати. До основних навичок соціальної чуйності належать: розуміння позиції людей і прояв співпереживання по відношенню до них та їхніх проблем, розуміння законів ієрархії і міри відповідальності, яку вони несуть, здатність визнавати і задовольняти потреби інших людей. Далеко не кожна людина володіє подібними навичками. Люди, головним чином, віддають перевагу говорити про себе і чути лише себе. Здавалося б, самопрезентація є

навичкою подання лише своїх достоїнств. Але насправді - це зовсім не так. При самопрезентації ми враховуємо всі фактори, які можуть вплинути на її ефективність, як зовнішні, так і внутрішні. При її підготовці і власне проведенні треба обрати якийсь певний ракурс подачі інформації про себе. Наприклад, людина приходить влаштовуватися на посаду провідного спеціаліста, а при співбесіді демонструє начальнику відділу, що претендує на посаду начальника: міг би бути навіть більш успішним, аніж людина, яка проводить співбесіду. Зрозуміло, яким стане результат такої співбесіди. Навіщо набирати собі конкурентів в команду, які апріорі не ставлять ані у що свого керівника?

Управління стосунками – це здатність до залучення людей до своїх інтересів, захоплення ними та напрямком їхньої активності. До управління відносинами належать такі навички, як уміння вести за собою, володіння майстерністю переконати інших, врегулювання конфліктів і розбіжностей, культивування мережі своїх соціальних зв'язків, навички створення, плекання і утримання команди, здатність до ініціативи, вдосконалення і застосування методів управління. Причому ці навички потрібні не лише управлінцям. Рядовий співробітник, який здатний бути ініціативним, переконливим, харизматичним є надзвичайно важливим робітником. Від того духу, який такі люди приносять у фірму, може залежати активність і жага діяльності всього колективу. Крім того, люди, які здатні управляти своїми взаємодіями з соціумом, володіють навичками формування суспільства навколо себе, впливу на думки і почуття інших людей.

Нами були проведені розрахунки математичного очікування (далі – МО) визначених емоційних факторів (*адаптивність, емоційне сприйняття, вираження емоцій, оптимізм, емпатія, стресостійкість*) учасників освітнього процесу (учнів, студентів, викладачів). Слід підкреслити, що проведення оцінки МО для генеральної сукупності (далі - ГС) виокремлених ознак – одна з важливих задач майже в усіх галузях [6-8]. Правомірність використання будь-якого статистичного методу заснована на припущенні, що ГС відповідає обраній математичній моделі. Зауважимо, що вибірка формується за принципом випадковості.

На **першому** етапі було сформовано вибірку обсягом у 50 респондентів. Необроблені (первинні) експериментальні дані представлені у вигляді неупорядкованого набору чисел, записаних в порядку їх надходження. Цей набір даних важко зрозуміти, і зробити по ним якісь висновки неможливо. Тому на **другому** етапі був запропонований алгоритм розрахунку МО за ГС за допомогою якого побудовано емпіричний розподіл, визначені середні значення ознак та використані критерії збіжності для проведення аналізу результатів [8].

Після визначення типу тестів на визначення емоційного інтелекту респондента (IDR-EIT, від DRlabs, за методикою Константінуса Петридуса), що дозволяють визначити емоційні

коефіцієнти (ЕК), була проведена їх апробація у ВСП «ОФККТ ОДЕКУ». Перша з поставлених задач полягала у визначенні ЕК учасників освітнього процесу ЗФПО експериментально.

До участі у експерименту залучені учасники, які побажали, щоб з ними проводилась робота, що направлена на заспокоєння та врівноваження їхнього психологічного стану. Такі учні і студенти склали експериментальну групу (ЕГ). До ЕГ записано 25 осіб різної вікової групи (переважно 16-18 років). Зауважимо, що висловили бажання прийняти участь більша кількість людей, але обробка результатів торкається лише 25 осіб. До закінчення експерименту кількість учасників не буде змінюватися. Більше того, за останні вісім місяців 2022 року додаткова кількість учасників освітнього процесу виявила бажання прийняти участь у експерименті. Але ми маємо відслідковувати динаміку емоційного стану та його зміни лише тих, кого залучили у березні місяці. Контролем слугувала група учасників (контрольна група - КГ) майже тієї ж само вікової групи – їх кількість дорівнювала – 25 осіб. За студентами ЕГ та КГ наглядали з першого березня до грудня 2022 року. Фіксувався кожний емоційний показник за тестами Константіноса Петрідіса, а також розраховано інтегральний показник T_1 (у відносних одиницях), який характеризував виконання контрольних завдань – у вигляді тесту; хронометричний параметр T_2 , час який характеризував обробку виконання контрольних завдань (усвідомлення, правильна структура виконання вправи, комплексу вправ тощо) та параметр похибки N під час виконання тесту. Результати оброблялися за допомогою методів статистичного аналізу [7]. Проводячи заняття, де використовувалися заспокійливі методики ми визначили найбільш ефективні методичні прийоми, що сприяють не лише поглибленню знань, формуванню умінь та вдосконаленню навичок, але й впливають на зміну їх емоційного стану.

У роботі визначені емоційні коефіцієнти учасників освітнього процесу у середовищі коледжу в умовах викликів сьогодення; б) проаналізовано основні емоційні фактори, що впливають на формування емоційного поля освітнього середовища у ЗФПО. Під час спостереження приділялася увага не лише тому, які результати показали учасники, але й визначили ставлення респондентів до досягнення мети. Ці моменти фіксувалися на кожному етапі. На особливу увагу заслуговувало те з яким бажанням учасники працюють, зосереджують увагу на виконання своїх дій, з метою внесення коректив та змін у процес психологічної роботи та виконання тестів. Аналіз отриманих даних довів, що важливо приймати до уваги вплив як позитивних так і негативних результатів. Крім цього, часте повторення невдалого (або навпаки, вдалого) результату тесту досить часто суттєво впливає на поведінку респондента. Вивченню цього питання приділялася особлива увага.

У подальшому планується визначення динаміки ЕП в системі освітнього середовища коледжу. З нашої точки зору, позитивний розвиток інтелектуального, а особливо, емоційного рівня учнів та студентів забезпечують, власне, сучасні методологічні засади та високоефективні педагогічні умови, що детально описані у монографії авторки [8]. Подальша задача полягає у визначенні рівня розвитку не лише пізнавальних якостей, але й емоційних показників учасників освітнього процесу на етапі модельного констатуючого, формуючого та контрольного експерименту.

Список використаних джерел:

1. Ekman P. An argument for the basic emotions // *Cognition and Emotion*, 6, 1992.- 175 p.
2. Brodski A., Epshtein S. *You're smarter than you think* N.Y. : Simon Schuster, 1993. – p.16-199
3. Goleman D. *Emotional Intelligence (Psychologies)*. N.Y. Press, 1995. – p.11-156
4. Голуман Д. Емоційний інтелект. Чому він означає більше, ніж IQ..К.: Форс Україна, 2022. – 544 с.
5. Долінська Л.В. , Носко М.О. Розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу // *Гуманізація навчально-виховного процесу. Збірник наукових праць ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*. – Випуск 6 (86) . – Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2018.- С. 13-25.
6. Ueberwimmer M., Blyznyuk T. *Generational Theory: Cross-Cultural Approach // Economics of Development*. 2016. №2 (78). P. 44-48.
7. Ковальчук В. В. *Основи системного аналізу*. Одеса: ТЕС, 2019. – 197 с.
8. Долінська Л.В., Ковальчук В.В. *Розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу*. Одеса:ТЕС, 2022. - 190 с.